

אתגרי מדיניות אובאמה בזירות אפגניסטן-פקיסטן

יורם שוייצר ושון לונדון

הקדמה

חרף זכייתו לאחרונה בפרס נובל לשלום, נראה כי הנשיא אובאמה מצעיד את ארצו להעמקת מעורבותה במלחמה ממושכת באפגניסטן, שעלולה להיהפך לדעת מבקריו משמאל ל"מלחמת וייטנאם שנייה". יצוין כי עוד בטרם בחירתו, הציג המועמד אובאמה בנאומיו בפני העם האמריקאי את מחויבותו להירתם ללחימה באפגניסטן, כחלק מהבנתו את הצורך להסיר מאזרחיה את איום הטרור הנובע מאזור זה. משנבחר, שקד באמצעות אנשיו על גיבוש אסטרטגיה כוללת לקראת השגת הכרעה במערכה זו. בחודשים בהם גובשה המדיניות החדשה עליה הכריז בראשית דצמבר בווסט פוינט, התלבט הנשיא בין מספר חלופות שהוצעו לו כדי להגשים משימה זו. מחד, מערכה נוגדת התקוממות (counterinsurgency — COIN) נרחבת, ומאידך, מערכה נוגדת טרור (counter terrorism) מוגבלת בממדיה וממוקדת נגד אל-קאעדה ושותפיו. באמצעות פעילות אווירית וימית ומגובה בפעולות של כוחות קרקעיים מצומצמים. לבסוף, בחר אובאמה בנתיב ה־COIN אך בהיקף כוחות קטן מזה המבוקש על ידי מפקדי הכוחות האמריקנים באזור. כדי לבחון את המדיניות שבחר יציג המאמר את האתגר אשר מציבים היריבים המרכזיים הניצבים מול ארצות הברית בלחימה באזור, החלופות שנבחנו אשר מתוכם נבחרה מדיניותו ויבחן האם יש בה כדי לתת מענה לאתגרים המורכבים הללו בפרק הזמן המוגבל אותו קצב הנשיא בסדר הכוחות שהקצה.

יורם שוייצר הוא חוקר בכיר וראש פרויקט הטרור במכון למחקרי ביטחון לאומי
שון לונדון הוא עוזר מחקר בפרויקט הטרור במכון למחקרי ביטחון לאומי

היריבים המרכזיים – הטאליבאן האפגני והפקיסטני ואל-קאעדה

זמן קצר ביותר לאחר מתקפת ה־11 בספטמבר, 2001, כבר עמדו לרשות ארצות הברית העדויות שקשרו ישירות את בן לאדן וארגונו אל-קאעדה לפיגוע הנוראי. באותה התקופה, חסו בן לאדן ואנשיו תחת שלטון הטאליבאן האסלאמיסטי הקיצוני באפגניסטן. משסרב המשטר להסיר את חסותו מבן לאדן ולהסגיר את מפקדיו לידיה, פלשו ארצות הברית ובעלות בריתה מקרב מדינות נאט"ו לאפגניסטן. בשלביה הראשונים, נחלה המערכה, שזכתה לכינוי "חרות מתמדת", הצלחות משמעותיות: מספר קטן יחסית של כוחות סדירים ומיוחדים פועלים בשילוב עם מיליציות מקומיות, מוטטו את משטר הטאליבאן, הנחיתו מכה קשה על אל-קאעדה, וכוננו משטר מקומי מתון בראשות נשיא אפגניסטן חמיד קראזאי. הצלחות אלו נמוגו במהלך הזמן בעיקר בשל אי הצלחת משטרו של קראזאי לנהל שלטון אפקטיבי ולשמר את שלטונו ברחבי המדינה, והסטת תשומת הלב של קברניטי ומפקדי הכוחות האמריקנים מזירת הלחימה באפגניסטן למערכה בעיראק, כך שנותרה נוכחות צבאית בלתי מספקת של ארצות הברית ושל כוחות נאט"ו לתת מענה יעיל לאתגר שהוצב מולם. עד למועד כניסתו של ברק אובאמה לתפקידו בתחילת 2009, הודו בכירים אמריקאיים כי המערכה הצבאית באפגניסטן עומדת בפני כישלון.¹

הטאליבאן האפגני

לאחר תבוסתו הראשונית, נסוג הטאליבאן האפגני לאזור הגבול שבין אפגניסטן לפקיסטן (NWFP) (FATA), אזור הררי וקשה לגישה המאוכלס על ידי שבטים חמושים היטב ולמודי קרבות שתמכו בו באופן גורף, והחל לבנות מחדש את כוחו.² חרף העובדה שהיו שותפים למלחמה האמריקאית בטרור, הפקיסטנים לא רק שאפשרו לטאליבאן האפגני לתפוס מחסה בצד הפקיסטני של אזורי הגבול השבטיים, אלא אף אפשרו לפלגים של התנועה, עימם היה להם קשר ארוך, להתמקם בתוך פקיסטן עצמה. נראה כי הפקיסטנים אף סייעו לפלגים אלו לבנות את כוחם מחדש. כך, הנהגת הטאליבאן, ברשות מולא עומאר, הורשתה להתיישב במחוז בלוצ'יסטן, הנמצא בעומקה של פקיסטן, בקרבת הבירה קוטה. בדומה, רשת חקאני, מעמודי התווך של הטאליבן האפגני, המונהגת על ידי מאוולאוי חקאני, מוותיקי הלוחמים בסובייטים ובנו סיראחודין, הורשתה להתיישב בחבל וזיריסטאן. מדיניותה של פקיסטן נבעה מרצונה לוודא שבמידה שארצות הברית תיכשל באפגניסטן והטאליבאן יחזרו למשול, יהיה להם בעל ברית, בעל אינטרסים משותפים כנגד יריביה של פקיסטן.³

שילוב זה של מחסה ותמיכה מצד השבטים והממשל בפקיסטן הוביל לכך שבסביבות 2005, הצליח הטאליבאן האפגני להשתקם מהמכות שספג מידי הקואליציה הצבאית המערבית. עד 2008, כבר פעלו הטאליבאן ושותפיו מחדש מתוך בסיסים בעומק פקיסטן ובשני צידי השטחים השבטיים, וכך היו מוגנים לרוב מפני הפעולות המוגבלות ממילא של צבא ארצות הברית וכוחות נאט"ו. לנוכח חולשת המשטר בקאבול חזר הטאליבאן לחלוש בפועל על רוב שטחי אפגניסטן⁴ לרבות על דרכי הגישה לבירה ופעל באינטנסיביות ובאגרסיביות להרחיב ולהשריש את אחיזתו בשטחי המדינה⁵. בכל מקום בו שלט, הקים הטאליבאן האפגני ממשלות צל ויצא בשורת צעדים נרחבים בכוח ובאיומים לשדל את האפגנים לסור למרות ממשלתו זו, ולא לזו של קארזאי⁶. כך, הפעיל הטאליבאן מערכת לוחמה פסיכולוגית נרחבת, אשר, מחד, איימה בנקמה חריפה נגד אלה שישתפו פעולה עם הפולשים הזרים והממשלה הפרו-מערבית של קארזאי, ומאידך, פרטה בחוזקה על תחושות הנאמנות השבטית בעלת הזיקה הלאומית של הקבוצות האתניות השונות במדינה, בניסיון לכרסם בנכונותם לשתף פעולה עם ארצות הברית ובני בריתה⁷. במקביל, יצא הטאליבאן בשורת צעדים שנועדו להציג את פעילותו באור חיובי, כדוגמת פרסום של הוראות מפורשות לאנשיו להימנע מביצוע פיגועים נגד אזרחים אפגנים, יצירת בתי משפט בהם יוכלו אזרחים אפגנים לתבוע פיצויים מלוחמי טאליבאן אשר פגעו בהם, במשפחותיהם, או ברכושם⁸. כמו כן, יצר הטאליבאן האפגני בסיס כלכלי נרחב, שהתבסס על פעולות פליליות שכוונו בעיקר נגד חברות ופרטים ששיתפו פעולה עם ארצות הברית והקואליציה, גיוס תרומות בכל רחבי העולם המוסלמי, ומכירת חומרי גלם לסמים⁹. תוך כדי כך, ובניגוד מוחלט למסורות האזור, יצרו פלגים מרכזיים בטאליבן, כדוגמת מיליצית חקאני, המונהגת על ידי חמולה מוותיקות הלוחמים בסובייטים בשנות שמונים, בריתות עם ארגוני ג'יהאד אחרים מקבוצות אתניות שונות, ואלה שילבו כוחות במערכתם נגד ארצות הברית והקואליציה. כמו כן, הידק הטאליבאן את קשריו עם אל-קאעדה בתקופה זו וכוחותיהם המאוחדים יצאו למבצעים משותפים, חלקו ביניהם חוליות פיקוד, לוחמים ומשאבים לוגיסטיים¹⁰. מעבר לביסוס העומק הטריטוריאלי בפקיסטן ובשני צידי אזורי הגבול השבטיים, פיתח הטאליבאן האפגני בשנים הללו נוכחות משמעותית במחוזות הלמנד וקנדהר. הלמנד שימשה כמרכז לגידול הפרג שהווה בסיס מרכזי להכנסתם וקנדהר, שהייתה המרכז הרוחני של הטאליבאן משום היותה ערש היווסדה של התנועה והבסיס העיקרי לגיוס כוח האדם שלה.

הטאליבאן הפקיסטני

במקביל להתאוששות הטאליבאן האפגני, יצרו כמה פלגים מיליטנטיים מקרב הפשטונים, תושבי החבלים הדרומיים של האזורים השבטיים, את ארגון טריק אי-טאליבאן, (TTP) שמטרתו המוצהרת היתה לסייע לעמיתיו האפגנים להלחם בארצות הברית ובכוחות נאט"ו ולכונן ברבות הימים אמירות מוסלמית גם בפקיסטן. תחילה מנה ה-TTP מספר פלגים מצומצם, כשאלה מסוכסכים קשות בינם לבין עצמם. בעקבות קריאתו של מנהיג הטאליבאן האפגני לאחדות בין השבטים בלחימה נגד הפולשים הזרים ובעלי בריתם המקומיים, כרתו הניצים ברית שלום, יצרו מועצה מתאמת ומגשרת, וקיבלו עליהם את הנהגת בייטולה מחסוד ומשזה נהרג, של אחיו חכימוללה מחסוד. עד 2009, כינס הארגון תחת חסותו שבע מהמיליציות החזקות באזור הגבול, חלש על רוב השטחים השבטיים הדרומיים והוציא אל הפועל מערכה אגרסיבית נגד המערב בשטחי אפגניסטן¹¹.

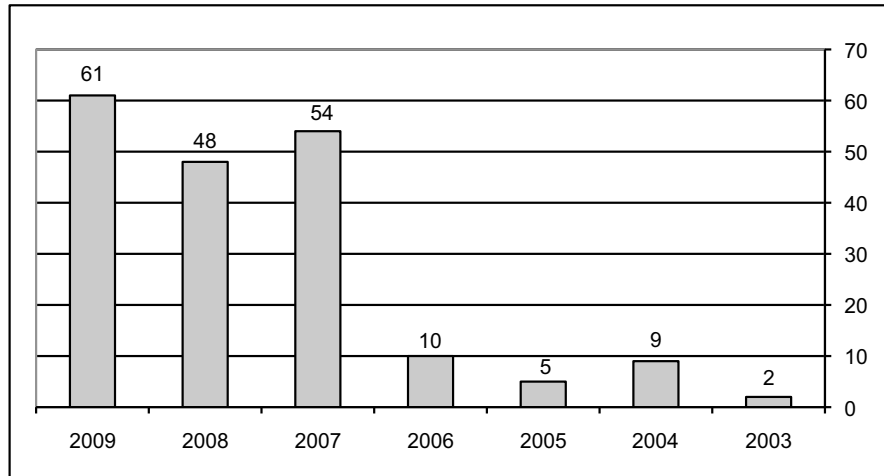
ממשלת פקיסטן ראתה ב-TTP, בניגוד לעמיתיו האפגנים, איום ישיר על ריבונותה וסמכותה ולכן היא פתחה, בעידוד ובתמיכת המערב, בשורה של צעדים צבאיים התקפיים נגדו. בעימותים ביניהם נחל ה-TTP סדרת הצלחות מרשימה ואף הוציא לפועל סדרת פיגועים נרחבת כנגד ממשלת פקיסטן בתגובה לפעולות של צבא פקיסטן נגדו. פעולות ה-TTP התבצעו גם בתוך השטחים השבטיים וגם בעומק המדינה וכללו פיגועים נגד מטרות מפתח כגון מפקדות שטח של שרות המודיעין של המדינה. בדומה לשותפיהם מהטאליבאן האפגני המערכה הזו לוותה במערכת לוחמה פסיכולוגית שנועדה לחזק את תמיכת תושבי האזור בו. כמו עמיתיו האפגנים, גם ה-TTP השקיע רבות בפיתוח מערכות יחסים קרובות עם ארגוני ג'יהאד מקרב יריבים אתניים לשעבר, ועם אל-קאעדה¹².

אל-קאעדה

בן לאדן ואנשי ארגונו שנמלטו בעור שיניהם מכוחות המערב בשלבים הראשונים של "חרות מתמדת" מצאו מחסה גם הם בשטחים השבטיים באפגניסטן ובפקיסטן ובנו את עצמם מחדש. הזרוע הצבאית של הארגון, שניזוקה קשות במהלך ההתכתשות עם כוחות הקואליציה אוישה מחדש על ידי מתנדבים מקרב הקבוצות האתניות במרחב דרום אסיה. הללו הצטרפו למתנדבים הערבים שעליהם נהג תמיד הארגון להתבסס. הזרוע הצבאית של אלקאעדה פועלת באופן מסורתי במסגרת הוועדה הצבאית של הארגון ובכפוף להחלטות מועצת השורא והנהגת הארגון. וועדה זו מורכבת מאז חזרת הארגון לאפגניסטן במחצית שנות ה-90 משתי יחידות מרכזיות:

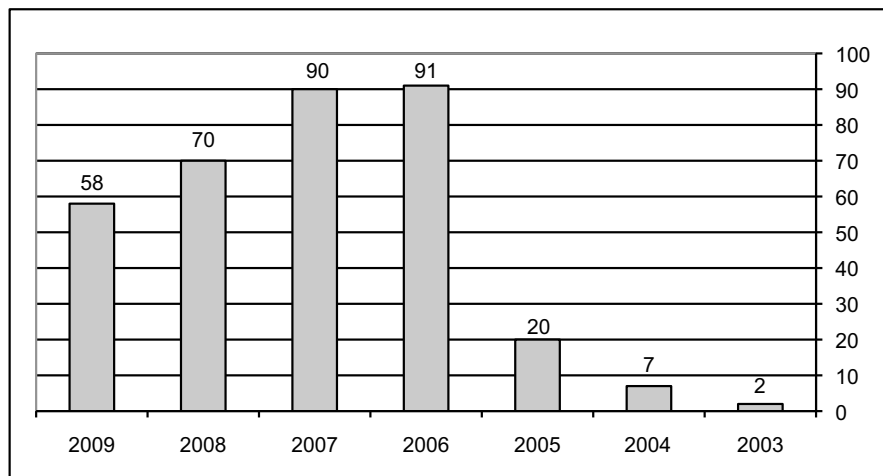
היחידה המרכזית – שאחראית על כלל הפעילות הצבאית באזורי הקרבות באפגניסטן והחל מסוף 2001 גם באזור הגבול שבין פקיסטן לאפגניסטן. יחידה

פיגועי התאבדות באפגניסטן 2009–2003

(בסיס מידע פרויקט טרור INSS)

פיגועי התאבדות בפקיסטן 2009–2003

(בסיס מידע פרויקט טרור INSS)

זו פעלה במסגרת חלוקה רגיונאלית של אזור הקרבות בין מפקדי אזורים שונים תחת פיקוד כללי של מפקד היחידה. לאורך כל השנים פעלה היחידה בכפוף ליחידות הצבאיות של הטאליבאן שהוכפפו תחת המפקד הצבאי של הטאליבאן באזור. למרות הפגיעות החוזרות ונשנות שספגה יחידת הפנים של אל-קאעדה מאז הפלישה האמריקנית לאפגניסטן הצליחה היחידה לשמור על מסגרת ארגונית מוגדרת ומבנה הירארכי ברור ולאתר במהירות מחלפים ראויים למפקדי השדה שנתפסו או נהרגו. לאורך השנים נקראה היחידה המרכזית בכינויים שונים ביניהם

"בריאגאדה 055" ובשנים האחרונות "לשקר אל זיל" (צבא הצל). בשנה האחרונה הפך "צבא הצל" לאחד מהכוחות המרכזיים שפעלו בצוותא עם לוחמי הטאליבאן האפגני והפקיסטני וכוח זה הוא שהסב לכוחות המערביים והפקיסטניים את המכות הקשות ביותר שספגו במערכותיהם באזורים השבטיים.¹³ לצד התמיכה הצבאית הנחיל אל-קאעדה לשותפיו את אסטרטגיות הפעולה שלו באמצעות מתאבדים (האסתטישהדיה) והשפיע על שדרוגה של האסטרטגיה התקשורתית-תעמולתית של הטאליבאן. השפעתו של אל-קאעדה בתחום פיגועי ההתאבדות באה לידי ביטוי מובהק בעלייה החדה שחלה במספר פיגועי ההתאבדות שהוציאו אל הפועל שתי קבוצות הטאליבאן.

בתחום התקשורת והתעמולה השפעתו של ארגון אל-קאעדה, שפועל באמצעות ועדת המדיה של הארגון שמפעילה את שופר התעמולה המרכזי שלו "אלסחאב" (ה"ענן"), באה לידי ביטוי הן בשדרוג ניכר של השידורים ואמצעי ההפצה בהם השתמשו קבוצות הטאליבאן והן בניהול מערכות לוחמה פסיכולוגית מקבילות על ידי ארגוני הג'יהאד הגלובאלי האחרים שפעלו באזור.

יחידת המבצעים המיוחדים – לצד הכוח הצבאי הפעיל אל-קאעדה בשנות פעילותו את זרוע הפיגועים המיוחדת שלו לביצוע פיגועי חו"ל. מנגנון זה הווה יעד מרכזי לפעילות נוגדת טרור מצד ארצות הברית ובעלי בריתה. למרות המערכה האינטנסיבית הזו שגרמה לפגיעה קשה בראשיו של מנגנון פיגועי החו"ל שלו המשיך אל-קאעדה במאמציו להוציא לפועל פיגועים בזירות שונות בעולם. מקצתם של הניסיונות הללו צלח כדוגמת ההתקפה על בתי הכנסת, הבנק והקונסוליה הבריטיים באיסטנבול ב-2003 ונגד מערכת התעבורה בלונדון ב-2005 וחלקם סוכל כדוגמת המזימה הנועזת לפוצץ סדרה של מטוסי נוסעים במהלך טיסה טרנסאטלנטית ב-2006 וניסיון של פעיל אל-קאעדה בעל אזרחות אמריקאית לפוצץ מטרות מרכזיות בניו יורק.¹⁴

הגישות השונות לדרכי ההתמודדות עם גורמי הטרור באפגניסטן ובפקיסטן

עם כניסת ממשל אובאמה לבית הלבן מצא עצמו הנשיא ניצב בפני אתגר בטחוני אסטרטגי מן המעלה הראשונה של חוסר יציבות אזורית בדרום אסיה, צמיחה מחודשת של תשתית טרור באפגניסטן ובפקיסטן והחשש לנפילת נשק גרעיני בידי גורמי איסלאם קיצוני. האפשרות שהטאליבאן ישתלט מחדש על השלטון באפגניסטן, יעודד פעילות דומה מצד הטאליבאן הפקיסטני וייתן מחסה לארגון אל-קאעדה ושותפיו וישמש ככך שיגור לפעילות טרור ברחבי העולם נתפס בעיני כסכנה ישירה ומידית על בטחון אזרחי ארצות הברית בשטחם כמו גם לאזרחיהן של בעלות בריתה של ארצות הברית. בכדי לעצור את המומנטום של הטאליבאן

באפגניסטן, הורה הנשיא על פריסתם המידית של עוד 17,000 חיילים במרחב האפגני ומינה את הגנרל סטנלי מק'קריסטל למפקד החדש של כוחות הברית באפגניסטן. הנשיא ביקש ממנו ומיועציו בכירים אחרים להכין עבורו דוח מקיף על המצב בזירה ולהתוות לארצות הברית ובנות בריתה אסטרטגיה אזורית חדשה, שתחול על אפגניסטן ופקיסטן כאחת.

במהלך הדיונים על הדו"חות הללו, שערכו שלושה חודשים, התפתחו במעגל הפנימי של אובאמה שלוש גישות: זו של הגנרל מק'קריסטל ומפקדו הגנרל פטראוס; זו של סגן הנשיא ג'ו ביידן; וזו של מזכירת המדינה קלינטון ומזכיר ההגנה גייטס. שלושת הקבוצות הללו הסכימו כי רק באמצעות שילוב של מערכה נוגדת התקוממות (COIN) מהצד האפגני ומערכה צבאית שתפגע קשות בטאליבאן בפקיסטן, תתאפשר התמודדות יעילה עם האיום הנשקף מהקואליציה של הטאליבאן האפגני והפקיסטני ושותפיהם מאל-קאעדה. התגבשה הסכמה כי בכל דרך שתבחר יש הכרח לפעול בערוצים הצבאי, הכלכלי והדיפלומטי כדי לדרבן את פקיסטן, הנתפסת כמדינת מפתח בלחימה בטרור, להתגייס במלוא העוצמה לפעולה נחושה ורצופה מבעבר, במטרה למגר את ה-TTP ולסייע בהרחקת הטאליבאן האפגני מתחומה, דבר שיביא להחלשתו ובסופו של דבר להבסתו. כמו כן הוסכם כי יש צורך להפעיל לחצים חזקים מבעבר על הממשל בקאבול וכוחותיו כדי שיוכל לשאת בנטל השלטון ולהבטיח את שליטתו במדינה המפולגת תוך הקמת מוסדות שלטוניים ובטחוניים המסוגלים לעמוד בכוחות עצמם. אולם, המחנות הללו נחלקו באשר ואופי המערכה נגד הטאליבאן ואל-קאעדה, דרך ניהולה ובשאלת הזמן שיידרש כדי לעמוד במשימות הללו.

מחנהו של ביידן גרס כי מעורבות צבאית מוגברת ונוכחות אמריקנית מתמשכת, תביא להמרצת ההתקוממות ולניכור של חלקים גדלים מהאוכלוסייה המקומית מהכוחות הזרים ותוביל לתלות יתר של הממשל האפגני בזרים מבלי שתפתח את יכולותיה האוטונומיות להתמודד עם התפקידים הנדרשים מממשלה ריבונית. לכן המלצתו הייתה כי ארצות הברית תכריז כי תסיג את מירב כוחותיה מאפגניסטן תוך השארת כוחות מיוחדים ויועצים בתוך 12-18 חודשים, ותשקיע את עיקר משאביה בבניית יכולתיהם של פקידי הממשלה המקומית ותכשיר ותאמן את כוחות הביטחון האפגנים ליטול על עצמם את האחריות המבצעית ללחימה בטאליבאן. בראייתו של ביידן, השילוב של מועד מוגדר לנסיגה של הכוחות הזרים בתוספת הזרמת משאבים ניכרים יסייעו לממשלה האפגנית לעמוד בעיקר בזכות עצמה באתגר ה-COIN. במקביל, ימקדו ארצות הברית ומדינות הקואליציה את הלחימה באל-קאעדה מן האוויר, הים ובפעילות קרקעית מוגבלת של כוחות מיוחדים¹⁵.

המחנה של מקריסטל ופטראוס טענו כי כוחות הביטחון האפגנים חלשים מדי, אינם מתאימים בהרכבם האתני להתמודד מול הטאליבאן ואל-קאעדה ולא יצליחו לזכות בשיתוף פעולה, תמיכה ואהדת האפגנים.

הם לא ראו אפשרות לשינוי המצב בטווח הקצר ולכן גרסו כי ההדרדרות הצבאית במצב הביטחוני באפגניסטן מחייב תגבור משמעותי של הכוחות האמריקנים כדי לנהל את המערכה הצבאית והאזרחית כאחד ובמקביל להכשיר את הכוחות האפגנים. לדידם אימוץ גישתו של בידן להסגת הכוחות האמריקאים פירושה עליית הטאליבאן מחדש לשלטון. לכן, במקביל להשקעה עצומה ברפורמה של ממשל קראזאי וכוחותיו בכדי להכניס לנטל המשימה, ינהלו כוחות המערב את מערכת ה-COIN. את המערכה נגד אל-קאעדה ביקש מקריסטל להוציא אל הפועל בעיקר באמצעות מערך מתוגבר של כוחות מיוחדים במבצעי פשיטה רחבי היקף, כשאמצעים אוויריים וימיים תופסים מקום משני. למרות שמקריסטל לא נכנס לפרטים נראה כי המערכה הזו כוללת גם פשיטות בתוך פקיסטן, במידה וזאת לא תפעל באגרסיביות הנדרשת נגד כוחות הטאליבאן הפועלים בשטחם. לצורך המערכות המשולבות הללו, ביקש מקריסטל תגבורת של בין 40,000 ל-80,000 חיילים, כאשר מועד סיום משימתם אינו מוגדר מראש, אלא מותנה בבשלות הממשל וכשרות כוחות הצבא והביטחון האפגנים ליטול על עצמם את ניהול המדינה והלחימה ביריביהם.¹⁶

כפשרה בין שתי הגישות הקודמות לגבי אפגניסטן, גרסו קלינטון וגייטס כי אכן יש להמריץ את הממשל המקומי להיערך ללקיחת האחריות על ארצו אולם בשל הערכתם כי לא יוכל לעשות זאת במצב הנוכחי המליצו כי על ארצות הברית ונאט"ו לשאת בנטל העיקרי של המערכה נוגדת התקוממות. זאת, במקביל למאמצים מואצים אפילו משרצו בידן ומקריסטל לסיוע לממשלות אפגניסטן ופקיסטן לבצע את חלקן במערכה. על פי גישתם סדר הכוחות הדרוש למשימה זו מצומצם מזה שדרש מקריסטל וזמן שהייתו באפגניסטן יוגבל בזמן. גישה זו נשענה ככל הנראה על ההנחה כי נוכחות ממושכת ומאסיבית של כוחות זרים בקרב אוכלוסיה הידועה בהתנגדותה המסורתית לנוכחות זרים בתחומה עלול לדחוק אותה לתמוך בכוחות הטאליבאן ובעלי בריתו ויעכב את נטילת האחריות מצד הממשל האפגני לניהול ענייני המדינה בכוחות עצמו.¹⁷

המדיניות הנבחרת של הנשיא אובאמה ודרכי יישומה

על פי נאומו של הנשיא בוסט פוינט נראה היה כי הנשיא בחר במדיניות שהתבססה על המלצת קלינטון וגייטס עם נטייה חזקה לעבר זו של מקריסטל ופטראוס אך ללא אימוצה במלואה.

הנשיא קבע בדבריו כי כוחות ארצות הברית יתוגברו במהלך השנה וחצי הקרובות ב־34 אלף חיילים כאשר חלק מהכוחות יתחילו להתפרש כבר בינואר 2010 ועד מחציתה ימוקמו השאר. הכוחות יהיו באפגניסטן לתקופה של שנה וחצי ואז ייסוגו. הנשיא גם הבטיח לפנות לשותפיו בנאט"ו כדי שיתגברו את כוחותיהם באפגניסטן ואימץ את המלצת יועציו להפעיל גזרים ומקלות כדי להניע את פקיסטן להגביר את מעורבותה בלחימה בטאליבאן ובאל־קאעדה, באזורים הנתונים לריבונותה ולחסום את דרכי המעבר שלהם מפקיסטן לאפגניסטן.¹⁸

בימים שלאחר נאומו נעשו מספר התאמות הצהרתיות פומביות מפי דוברי ממשל שנטו לכוון גישתם המרחיבה של מקריסטל ופטרואוס כך למשל ל־34,000 החיילים יתוספו מעל 10,000 קבלנים משורות חברות צבאיות פרטיות כשאלה יבצעו משימות מיוחדות וביטחון שוטף לצד כוחות הקואליציה.¹⁹ כמו כן, דוברים בכירים בממשלו הבהירו כי מועד היציאה שנקבע הינו בעצם גמיש ותלוי ביכולתו של הממשל האפגני לנהל את ענייני המדינה ואת המערכה בכוחות עצמו.²⁰

בחירתו של הנשיא אובאמה משקפת העדפה לגישה המרחיבה הרואה במערכה באפגניסטן ופקיסטן נקודת מבחן לעוצמה האמריקנית ולאחריותה ליציבות האזורית ולהשגת הכרעה במערכה נגד מוקדי הטרור הבינלאומי, על פני הגישה הזהירה של סגנו, שביקש לפעול בצורה ממוקדת ומוגבלת נגד אל־קאעדה מבלי להסתבך יתר על המידה במערכה יקרה וממושכת "בבית הקברות ההיסטורי למעצמות". עם זאת, בחר הנשיא לנקוט בעמדת זהירה, כשנענה חלקית לבקשת תגבור הכוחות של מקריסטל תוך הגבלת היקף הכוחות ובעיקר הגבלת זמן שהייתם באפגניסטן, עד להערכת מצב שלפיה ייקבע המשך דרכו.

בשלב הראשון נקבע כי הכוחות המתגברים יתמקדו במחוזות קנדהאר והלמנד, הנתפסים כזירות המרכזיות עבור הטאליבאן²¹ ולשם כך הוקצו שתי בריגדות שמישמתן תהיה לסלק את הטאליבאן מהערים, העיירות והכפרים הנשלטים על ידם, תוך השארת כוחות קטנים שיבטיחו את אי חזרתו לאותם מקומות. נקבע כי לצד הכוחות הללו ישולבו יחידות אפגניות, שייטלו בהדרגה אחריות רבה יותר לניהול האזורים המשוחררים. במקביל תוכננה מערכה על התודעה²² שנועדה לעודד תמיכה של האוכלוסיה המקומית ועידוד גורמים שהצטרפו לטאליבאן מטעמי נוחות או פחד ואינם משתייכים לגרעין הקשה שלו, לנטוש את הארגון.

האם מדיניות אובאמה עונה לאתגר הניצב בפניה

הכרעתו של הנשיא אובאמה לתגבר באופן ניכר את כוחות הצבא והסיוע האמריקנים ומאמציו לשכנע את בעלות בריתו לעשות כן עם כוחותיהם השוהים באפגניסטן, מצביעה על כוונתו לנסות ולהכריע את המערכה הצבאית נגד הטאליבאן ושותפיו מאל־קאעדה ולהסיר את האיום של השתלטותם מחדש על

אפגניסטן. המערכה גם נועדה למנוע מהטאליבאן לערער את יציבות המשטר הנוכחי בפקיסטן ולבנות בה בסיס פעילות של גורמי איסלאם רדיקאלי, שעלול בתרחיש קיצוני, להביא לנפילת נשק גרעיני לידי גורמי טרור. ההחלטה להיכנס לעימות צבאי חזיתי עם הטאליבאן, עם אל־קאעדה ושותפיו לדרך הג'יהאד העולמי מהווה אם כן ביטוי לנחישות הנשיא אובאמה לבלום, מבעוד מועד, את סכנת התפשטותו של הטרור הבינלאומי אל עבר ארצות הברית ולשטחן של בעלי בריתה בעולם המערבי והערבי כאחד, מתוך הזירה האפגנית פקיסטנית, אשר משמשת בשנים האחרונות מוקד מרכזי לתפוצתו.

בשל מורכבותה הגיאופוליטית, הטופוגראפית והאתנית של זירת לחימה זו ברור לנשיא וליועציו כי המערכה חייבת לשלב היבטים של לוחמה נוגדת התקוממות שמתבססת על שילוב של כוח צבאי ניכר עם מערכי סיוע אזרחי. אלו נועדו להבטיח את בנייתם של גופי ממשל אפקטיביים, בניית תשתית אזרחית כלכלית תוך הבטחת חלוקה של המשאבים הנתרמים לשכבות שונות בקרב הציבור על פי המבנה השבטי הנהוג במדינה זו, לצד הישגים צבאיים מכריעים.

המרצת פקיסטן לנקוט במדיניות אקטיבית אינטנסיבית ולגלות מעורבות רבה ועקבית מזו שהפגינה עד כה, בבלימת הטאליבאן ואל־קאעדה הפועלים בתחומה הריבוני, מהווה נדבך מרכזי במדיניות ארצות הברית ובלעדיה סיכויי הצלחתה נראים מוגבלים.

מדיניות הנשיא לבסוף תקום או תיפול על־פי הקצאה נכונה של הכוחות הצבאיים והאזרחיים למוקדי הלחימה המרכזיים בהם פועלים כוחות הטאליבאן ואל־קאעדה, ובהצלחתה להעניק תחושת ביטחון וסדר לאוכלוסייה המקומית שאת תמיכתה מבקשים האמריקנים להשיג. כיום נראה כי חלקים גדולים באוכלוסיה האפגנית תומכים בטאליבאן ובשותפיו, בין אם מתוך פחד וכפיה ובין אם מתוך ייאוש מהממשלה הנתפסת כמושחתת ובלתי יעילה. הצלחה לפגוע בכוחו ובדימויו של הטאליבאן ולרכוש אמון מחודש בתפקוד הממשל המרכזי, במוסדותיו ובכוחות הביטחון שלו, עשויה לשנות את משוואת הכוחות העגומה השוררת היום באפגניסטן בין הממשלה האפגנית הנבחרת לבין יריביה.

אתגר הלחימה בשטחים הררים ובאזורים כפריים בהם יש לטאליבאן המקומי יתרון ברור על הכוחות הזרים הינו עצום. פערי השפה והדחייה המסורתית של כוחות זרים הנתפסים כפולשים עלולה להתברר כמכרעת אלא

המערכה חייבת לשלב היבטים של לוחמה נוגדת התקוממות, שמתבססת על שילוב של כוח צבאי ניכר, עם מערכי סיוע אזרחי.

אם כן ישכילו האמריקאים ובעלי בריתם ליצור אזורי בטחון מוגנים לאוכלוסיה האפגנית שאינה אוהדת את הטאליבאן אך נאלצת בעל כורחה לשתף עימו פעולה, ובמקביל יסייעו לרווחת האוכלוסייה המקומית תוך גילוי רגישות למסורתה

והמבנה השלטוני השבטי הקיים בה, ויצמצמו למינימום האפשרי את הפגיעה בבלתי מעורבים בלחימה.

הגדרתו מראש של מועד הנסיגה לתקופה של שנה וחצי נועד ככל הנראה לשכך ביקורת ציבורית בארצות הברית ואת החשש מפני הסתבכות נוספת כדוגמת זו בעיראק ובשל טראומת וייטנאם לצד הרתיעה מההוצאה הכספית העצומה במצב הכלכלי הקשה בארצות הברית. עם זאת, נראה כי ההחלטה לגבי מועד הנסיגה שהוגדר, תקבע בסופו של דבר בהתאם להתקדמות המהלכים הצבאיים והאזרחיים באפגניסטן, היקף הקורבנות שיגרמו במהלך הלחימה ואולי אף כתוצאה מפעילות טרור דרמטית בארצות הברית או נגד יעדים אמריקנים מחוצה לה. כמובן שלשיקולי מדיניות פנים ובראש וראשונה הבחירות בשנת 2012 יהיה תפקיד מרכזי בהחלטת הנשיא על המשך ניהול המערכה ודרכיה

הצלחת גיוסם של גורמי הצבא והביטחון הפקיסטני למחויבות מלאה לנטרול הטאליבאן האפגני ולשותפיו הפקיסטנים ולמלחמה רציפה ואפקטיבית נגד אנשי אל-קאעדה בשתי המדינות, תהווה נקודת מפתח להצלחת המהלך או לכישלונם. היה והמערכה הצבאית באפגניסטן ובפקיסטן תוביל לצמצום ניכר בכוחו של הטאליבאן ובאפקטיביות של פעולתו, היא עשויה להקטין במידה ניכרת את הסכנה ליציבות המשטרים בשתי המדינות ולבלום את המשך הטרור המשתולל בעריהן בשנים האחרונות, ובעיקר תפחית את הסיכון הפוטנציאלי של ייצוא טרור למדינות שונות ברחבי העולם.

נראה כי תקופה של 18 חודשים שקצב הנשיא עשויה לשמש כאבן בוחן ליעילות ולהישגי המדיניות שנבחרה אך כלל לא ברור אם זו תספיק בכדי להכריע את גורל המערכה נגד גורמי האיסלאם הקיצוני הפועלים באזור. כזכור, אלה כבר הוכיחו יכולת רבה בין אם צבאית ובין אם בלוחמת גרילה וטרור, והן בעידוד ובהשראת ארגונים אחרים לפעילות דומה באזורים שונים בעולם.

לא ניתן בשלב זה לקבוע מה תהיינה תוצאותיו של "התגבור" (surge) עליו הכריז הנשיא אובאמה אבל דומה כי בלעדיו היו הטאליבן משתלטים מחדש על אפגניסטן ובכך מובילים לחוסר יציבות אזורי ותורמת לפרולiferציה של טרור קיצוני לרחבי העולם.

הערות

- 1 "Mullen Says US Not Winning in Afghanistan," Fox News Politics, December 10, 2009, <http://www.foxnews.com/politics/2009/12/10/mullen-says-winning-afghanistan/>.

מדיניות אובמה תקום או תיפול על-פי הקצאה נכונה של הכוחות הצבאיים והאזרחיים למוקדי הלחימה המרכזיים ובהצלחתה להעניק תחושת ביטחון וסדר לאוכלוסייה המקומית.

- “Taliban,” Jane’s Terrorism and Insurgency Center, December 10, 2009 2
- B. Roggio, “Pakistan Ugnires US Requests to Tackle the Haqqani Neyqork,” 3
Long War Journal, December 14 2009, http://www.longwarjournal.org/archives/2009/12/pakistan_ignores_us.php.
- M. Aunohita, “Eight Years after 9/1//, Taliban Roils 80% of Afghanistan,” 4
Christian Science Monitor, September 11, 2009, [csmonitor.com: http://www.csmonitor.com/World/Asia-South-Central/2009/0911/p06s08-wosc.html](http://www.csmonitor.com/World/Asia-South-Central/2009/0911/p06s08-wosc.html).
- “Taliban Pledges to Cut NATO Supply Routes,” *cbsnews.com*, March 2, 2009, 5
<http://www.cbsnews.com/blogs/2009/03/02/monitor/entry4839147.shtml>.
- G. Witte, “Taliban Shadow Officials Offer Concrete Alternative,” 6
washingtonpost.com, December 12, 2009, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/12/07/AR2009120704127.html>.
- “Taliban’s Psychological Warfare,” Kabul Center for Strategic Studies, January 1, 7
2008, <http://kabulcenter.org/?p=110>.
- “Taliban Ready if Afghan Gov Fails,” *Reuters.com*, August 31, 2009, [http://www.](http://www.reuters.com/article/idUSTRE57U17O20090831) 8
[reuters.com/article/idUSTRE57U17O20090831](http://www.reuters.com/article/idUSTRE57U17O20090831).
- E. Schmitt, “Many Sources Feed Taliban War Chest,” *nytimes.com*, October 18, 9
2009, <http://www.nytimes.com/2009/10/19/world/asia/19taliban.html>.
- Jeremy Binnie and Joanna Wright, “Conflict of Interest: The Taliban’s Relationship 10
with al-Qaeda,” Jane’s Terrorism and Insurgency Center, November 12, 2009.
- “Tehrik-i-Taliban,” Jane’s Terrorism and Insurgency Center, December 10, 2009. 11
- Ibid. 12
- B. Roggio, “Al Qaeda’s Paramilitary ‘Shadow Army,’” *Long War Journal*, 13
September 2, 2009, http://www.longwarjournal.org/archives/2009/02/al_qaedas_paramilita.php.
- M. Gruen, *September 2009 Denver/New York Plot*, *Nefafoundation.org*, October 14
19, 2009, [http://www.nefafoundation.org/miscellaneous/FeaturedDocs/nefa_NY-](http://www.nefafoundation.org/miscellaneous/FeaturedDocs/nefa_NY-DenverArrests.pdf) 14
[DenverArrests.pdf](http://www.nefafoundation.org/miscellaneous/FeaturedDocs/nefa_NY-DenverArrests.pdf).
- P. Baker, “Biden No Longer a Lone Voice on Afghanistan,” *nytimes.com*, 15
October 13, 2009, <http://www.nytimes.com/2009/10/14/world/14biden.html>.
- S. McChrystal, “COMISAF’s Initial Assessment,” *washingtonpost.com*, 16
August 30, 2009, [http://media.washingtonpost.com/wp-srv/politics/documents/](http://media.washingtonpost.com/wp-srv/politics/documents/Assessment_Redacted_092109.pdf)
[Assessment_Redacted_092109.pdf](http://media.washingtonpost.com/wp-srv/politics/documents/Assessment_Redacted_092109.pdf).
- M. Landler, “Clinton and Gates Join Forces in Debate on Afghanistan Buildup,” 17
<http://www.nytimes.com/2009/10/13/nytimes.com>, October 13, 2009,
[world/13cabinet.html?_r=1&scp=1&sq=clinton+gates+afghanistan&st=nyt](http://www.nytimes.com/2009/10/13/nytimes.com).
- “Obama’s Adress on the War in Afghanistan,” *nytimes.com*, December 18
1, 2009, [http://www.nytimes.com/2009/12/02/world/asia/02prexy.text.](http://www.nytimes.com/2009/12/02/world/asia/02prexy.text.html?scp=3&sq=obama%20west%20point&st=cse) 18
[html?scp=3&sq=obama%20west%20point&st=cse](http://www.nytimes.com/2009/12/02/world/asia/02prexy.text.html?scp=3&sq=obama%20west%20point&st=cse).
- J. Elliot, “Blackwater, Already on the Ground in Afghanistan, Now Gunning for 19
More Contracts,” *TPMMuckraker*, December 21, 2009, [http://tpmmuckraker.](http://tpmmuckraker.talkingpointsmemo.com/2009/12/blackwater_already_on_the_ground_in_afghanistan_gu.php)
[talkingpointsmemo.com/2009/12/blackwater_already_on_the_ground_in_](http://tpmmuckraker.talkingpointsmemo.com/2009/12/blackwater_already_on_the_ground_in_afghanistan_gu.php)
[afghanistan_gu.php](http://tpmmuckraker.talkingpointsmemo.com/2009/12/blackwater_already_on_the_ground_in_afghanistan_gu.php); Giles Whittel and Tim Reid, “Private Guards ‘Took Part in
- Raids on al Qaeda Militants,” *timesonline.co.uk*, December 12, 2009, <http://www>.

timesonline.co.uk/tol/news/world/iraq/article6954037.ece.

Huffingtonpost.com. "Clinton, Gates Walk Back Obama's 'Locked In' Afghan 20
Withdrawal," huffingtonpost.com, May 12, 2009, http://www.huffingtonpost.com/2009/12/05/clinton-gates-walk-back-o_n_381575.html.

T.Rubin, "McChrystal's Strategy," ocregister.com, December 19, 2009, [http:// 21
www.ocreger.com/opinion/mcchrystal-224869-strategy-afghan.html](http://www.ocreger.com/opinion/mcchrystal-224869-strategy-afghan.html).